

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:

**«ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОГО
ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАД»**

Студентки 4 курсу, 14 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне управління
та адміністрування»

Ященко
Катерини
Михайлівни

(підпис студента)

Науковий керівник
канд. екон. наук, доцент

Дьяченко
Ольга
Володимирівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук, доцент

Головня Юлія
Ігорівна

(підпис гаранта)

Київ 2022

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«01» грудня 2021 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентів

Ященко Катерини Михайлівни

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту): **«ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАД»**

Затверджена наказом ректора від «26» листопада 2021р. № 3884

2.Строк здачі студентом закінченого проекту (роботи): 05.06.2022

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Метою дослідження є розроблення комплексу заходів щодо залучення Української міської громади до «Бюджету участі».

Об'єктом дослідження є процес залучення громадськості до розроблення проектів «Бюджет участі».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи розроблення проектів «Бюджет участі».

4. Зміст випускного кваліфікаційного проекту (роботи) (перелік питань за кожним розділом) :

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНСТРУМЕНТУ «БЮДЖЕТ УЧАСТІ» В М. УКРАЇНКА

1.1. Громадський бюджет як сучасний інструмент управління бюджетним процесом в м. Українка

1.2. Оцінка ефективності реалізації проектів «Бюджету участі» в м. Українка

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПАРТИЦИПАТОРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В М. УКРАЇНКА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ

2.1. Проблеми залучення громадськості до розроблення проектів «Бюджет участі»

2.2. Розроблення комплексу заходів щодо залучення Української міської громади до «Бюджету участі»

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Календарний план виконання роботи (проекту)

Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
	за планом	фактично
Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 20.11.2021	20.11.2021
Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 05.01.2022	05.01.2022
Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.03.2022	20.03.2022
Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.04.2022	20.04.2022
Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи на кафедру	До 23.05.2022	23.05.2022
Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 01.06.2022	01.06.2022
Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	01-05. 06.2022	01-05. 06.2022
Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 10.06.2022	До 10.06.2022
Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «01» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Дьяченко О.В

8. Гарант освітньої програми Головня Ю.І.

9. Завдання прийняв до виконання студент

Ященко К.М

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

Випускна кваліфікаційна робота характеризується актуальністю та своєчасністю, оскільки присвячена питанням залучення громадськості до розроблення проектів «Бюджет участі».

У роботі досліджено процес управління бюджетним процесом в м. Українка, оцінено ефективність реалізації проектів «Бюджету участі» в м. Українка. Визначено проблеми залучення громадськості до розроблення проектів «Бюджет участі» та розроблено комплекс заходів щодо залучення Української міської громади до «Бюджету участі». Висновки та пропозиції, що сформульовані в роботі, є цілком обґрунтованими.

У процесі дослідження здобувач продемонстрував достатній рівень володіння методологією наукових досліджень, вміння використовувати сучасні методи оброблення інформації.

Випускна кваліфікаційна робота є завершеним науковим дослідженням, виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
Дьяченко О.В.

Відмітка про попередній захист Головня Юлія Ігорівна

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект):

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Ященок К.М може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми: Головня Юлія Ігорівна

Завідувач кафедри: Новікова Наталія Леонідівна
«10» червня 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНСТРУМЕНТУ «БЮДЖЕТ УЧАСТІ» В М. УКРАЇНКА	5
1.1. Громадський бюджет як сучасний інструмент управління бюджетним процесом в м. Українка	5
1.2. Оцінка ефективності реалізації проектів «Бюджету участі» в м. Українка	14
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПАРТИЦИПАТОРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В М. УКРАЇНКА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ	18
2.1. Проблеми залучення громадськості до розроблення проектів «Бюджет участі»	18
2.2. Розроблення комплексу заходів щодо залучення Української міської громади до «Бюджету участі»	27
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному громадянському суспільстві зросла соціальна активність людей та з'явилися активісти, які бажають включитися у вирішення проблем суспільства. У мешканців є ідеї, як упорядкувати місто, провести соціальні, культурні, художні, спортивні заходи та багато іншого. Соціальна активність суспільства вимагає створення ефективних інструментів співробітництва та залучення населення до вирішення питань міського життя. Партиципаторне бюджетування – це успішний світовий досвід технології залучення громадян до процесу підготовки та прийняття рішень.

Бюджет участі немає єдиних правил та вимог. Моделей багато, і кожна спільнота реалізує їх по-своєму.

Партиципаторне бюджетування є інноваційним демократичним інструментом участі громадян. Це процес прийняття рішень, спрямований на залучення громадськості до спільного управління спільнотою та розподілу коштів з виділеної частини міського бюджету.

Вона може бути реалізована різних адміністративних рівнях: область, муніципалітет, місто, район, мікрорайон. Воно має призвести не лише до визначення напрямків витрачання бюджетних коштів, але насамперед до активізації місцевого співтовариства, формування громадянського суспільства, взаєморозуміння потреб та планів жителів та влади, створення соціального капіталу, вибору лідерів спільнот, освіти мешканців процедури управління.

Метою дослідження є розроблення комплексу заходів щодо залучення Української міської громади до «Бюджету участі».

З мети виходять наступні завдання роботи:

- дослідити процес управління бюджетним процесом в м. Українка;
- оцінити ефективність реалізації проектів «Бюджету участі» в м. Українка;

- визначити проблеми залучення громадськості до розроблення проектів «Бюджет участі»;
- розробити комплекс заходів щодо залучення Української міської громади до «Бюджету участі».

Об'єктом дослідження є процес залучення громадськості до розроблення проектів «Бюджет участі».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи розроблення проектів «Бюджет участі».

Методи дослідження. У процесі написання роботи були використані такі методи: статистико-економічний при аналізі громадського бюджету, систематизації та узагальнення при ефективності реалізації проектів «Бюджету участі» в м. Українка; системний та порівняльний аналіз при дослідженні проблем залучення громадськості до розроблення проектів «Бюджет участі»; абстрактно-логічний (для обґрунтування розроблених заходів та формулювання висновків) та ін.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 39 сторінок, з них 34 сторінки основного тексту. Робота містить 2 таблиці, 2 рисунка. Список використаних джерел налічує 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНСТРУМЕНТУ «БЮДЖЕТ УЧАСТІ» В М. УКРАЇНКА

1.1. Громадський бюджет як сучасний інструмент управління бюджетним процесом в м. Українка

Історія державного бюджету в Україні показує, що він швидко поширювався. Щоб зрозуміти, наскільки ефективний цей процес з точки зору використання бюджетних коштів і як Державний бюджет впливає на активність громадян, необхідно було глибше поринути в цей інструмент прямої демократії [21].

Проект "Місто - модель місцевого самоврядування" (далі - Проект) ініційований Асоціацією міст України та громад з метою проведення дослідження і визначення додаткових механізмів управління малим містом, впровадження та поширення сучасних інноваційних технологій муніципального управління як одного з елементів інституційного розвитку місцевого самоврядування в Україні [18].

Українська міськрада висловила готовність до реалізації у м. Українка Обухівського району Київської області Проекту як такого, що спрямований на задоволення потреб та інтересів членів відповідної територіальної громади та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку як монофункціонального міста [23].

На сьогодні у м. Українка виконується кілька програм, спрямованих на розвиток міського житлово-комунального господарства, культури, реалізацію молодіжної політики, впровадження програмно-цільового методу формування міського бюджету, запроваджується система управління якістю в органах управління, здійснюються інші заходи з адаптації вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2000 до роботи органів місцевого самоврядування.

Також у місті за сприяння Асоціації міст України та громад, МОН і Української міськради на базі професійно-технічного училища № 2 утворено і

діє науково-навчально-виробничий комплекс "Сучасне місто", основним завданням якого є розроблення та забезпечення органів місцевого самоврядування методичними та практичними рекомендаціями з розв'язання місцевих проблем, що виникають[33].

«Бюджет участі» є унікальним інструментом участі громадян, оскільки є органічним продовженням інформації та консультацій. Практик участі багато, але лише публічний бюджет став першою програмою в Україні, яка максимально охоплює весь процес: від виділеної суми до опису проекту конкретного резидента[21].

«Бюджет участі» це механізм, що забезпечує найвищий рівень участі громадян, інструмент, що дозволяє громадянам реально брати участь у прийнятті рішень щодо виділення частини коштів з місцевого бюджету. Його реалізація може відбуватися на різних адміністративних рівнях: починаючи від держави, регіону та закінчуючи мікрорайонами чи установами.

Однак це не єдиний інструмент управління спільнотою на рівні самоврядування. Це інструмент, що дозволяє особливо підійти до осмислення місцевих жителів про функціонування, управління місцевими спільнотами та формування напрямів їх розвитку[7].

Процес складання державного бюджету заснований на низці принципів та цінностей, завдяки яким жителі справді спільно визначають форму місцевого співтовариства та є виразом новаторського та відкритого мислення про розвиток співтовариства. Нижче наведено ключові принципи та положення, без дотримання та реалізації яких неможливо говорити про державне бюджетування [11].

Основною метою використання бюджету є:

- пряме залучення членів спільноти до процесу прийняття рішень
- використання бюджетних коштів;
- участь громадян у вирішенні питань життєдіяльності територіальної громади;

- сприяння прозорості бюджетного процесу, покращення доступу громадськості до інформації;
- налагодження та підтримання діалогу між органами місцевого самоврядування та населенням;
- підвищити рівень довіри до місцевої влади.

Для залучення громадян до бюджетного процесу в м. Українка існує певна правова база, згідно з якою можливе запозичення та запровадження досвіду партисипативного бюджетування. Громадяни мають право брати участь у розподілі певної частки місцевого бюджету. Проте правове поле функціонування державних бюджетів (статутних бюджетів) обмежується положеннями про державний бюджет за розпорядженням голови конкретного міста або рішенням міської/сільської ради[5].

Для реалізації Проекту в м. Українка передбачається здійснити такі заходи:

1. Запровадження сучасних інноваційних технологій муніципального управління

Для підвищення рівня життя територіальної громади, якості адміністративних, соціальних, комунальних та інших послуг, що надаються населенню, у місті планується запровадити систему менеджменту якості, яка з урахуванням вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2000 має сформувати стандарти надання таких послуг. У місті повинна бути завершена робота із створення єдиної загальноміської інформаційної системи "Електронне місто", яка забезпечить доступ фізичних і юридичних осіб до інформаційних послуг.

З цією метою необхідно [4]:

- запровадити програмне забезпечення модулів інформаційної системи;
- розробити та забезпечити постійне оновлення міського інформаційного порталу;
- створити електронну базу даних про населення міста, соціальну інфраструктуру, внесення комунальних та інших платежів тощо;

- запровадити систему електронних розрахунків у комунальній та інших сферах;
- запровадити електронний документообіг у виконавчому комітеті Української міськради;
- створити загальноміську систему документообігу через локальну міську електронну мережу;

2. Реформування системи комунального обслуговування

Для реформування системи комунального обслуговування передбачається розробити і забезпечити виконання програми поетапної заміни зношеного обладнання та інженерних мереж, здійснити заходи з підвищення їх енергоефективності, у тому числі шляхом застосування альтернативних видів енергії, на основі результатів аналізу ефективності теплопостачання міста вивчити можливості використання альтернативних джерел теплопостачання та оптимізувати схему теплопостачання, здійснити відповідні заходи щодо створення конкурентного середовища у сфері надання житлово-комунальних послуг[21].

3. Створення умов для активізації житлового та соціально-громадського будівництва

Передбачається завершити перегляд Генерального плану розвитку міста Українка з урахуванням будівництва нового мікрорайону "Українка-2" з відповідною інфраструктурою та соціальним житлом, розробити та затвердити план забудови міста з детальним плануванням та іншу містобудівну документацію.

4. Забезпечення подальшого розвитку та упорядкування рекреаційних зон та зон розвитку туристичної інфраструктури

З метою створення сприятливих умов для розвитку доступного для широких верств населення, насамперед дітей і молоді, зеленого та етнографічного туризму, забезпечення надання екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг, виконання Комплексної міської програми розвитку туризму, якою передбачається створення туристичного тематичного

парку "Україна в мініатюрі", реалізація проекту "Центр Трипільської цивілізації", будівництво готельних та розважальних комплексів, розробляються і здійснюються заходи з популяризації історичного туризму, пов'язаного з трипільською культурою, обліковуються об'єкти інфраструктури, що можуть бути включені до туристичних маршрутів та каталогів, оприлюднюється інформація про наявні туристичні маршрути, зони для відпочинку і розваг, вживаються заходи до благоустрою і облаштування відповідної території, визначаються в установленому порядку зони та ділянки для розміщення розважальних закладів, проводиться робота із залучення заінтересованих суб'єктів господарювання до будівництва таких закладів і об'єктів, забезпечується поширення інформації про можливості інвестування у цій сфері[33].

1.2. Оцінка ефективності реалізації проектів «Бюджету участі» в м. Українка

«Бюджет участі» в м. Українка дає змогу привернути увагу до актуальних проблем спільноти та шляхи їх вирішення, налагодити ефективну співпрацю між громадянами та органами місцевого самоврядування, сприяє самоорганізації мешканців спільноти[41].

Оцінка впливу на політичне життя спільноти допомагає досліджувати трансформацію політичної культури суспільства, зростання соціальної мобільності, прозорість державних органів та якості виконання суспільних завдань[1].

Державний бюджет сприяє формуванню лідерів на місцевому рівні та створює нові можливості для активістів, ініціативних груп, організацій громадянського суспільства, а організація процесу органами місцевого самоврядування дає нові компетенції та навички та підвищує кваліфікацію державних службовців. Таким чином, бюджет участі дозволяє більш

оперативно реагувати на найгостріші проблеми у житті міста, а поступове підвищення відкритості уряду та контролю за виконанням бюджету суспільством знижує корупційні ризики[10].

Соціальна згуртованість та інтеграція різних соціальних груп у соціальний простір спільноти є основними критеріями оцінки впливу у соціальній сфері. Державний бюджет дозволив раніше незнайомим людям об'єднатися навколо своїх ідей та інтересів, які вони вважають пріоритетними, що сформувало активне суспільство у місті, діалог та співпрацю між спільнотою та місцевою владою[19].

Реалізація бюджету громадської участі включає такі етапи:

1. Підготовчий етап.
2. Інформаційно-освітня кампанія.
3. Обговорення, підготовка та подання проєктів.
4. Перевірка проєктів.
5. Вибір проєктів.
6. Реалізація проєктів.
7. Оцінка та вдосконалення

Загальна вимога до проєктів полягає у тому, що проєкт має бути реалізований протягом одного календарного року на землях відповідної територіальної громади, перебувати у компетенції органів місцевого самоврядування. Проєкт має відповідати законодавству України, затвердженій містобудівній документації та чинним міським програмам. Сфера діяльності громадська. Вартість проєкту не перевищує витрат на утримання та впровадження. Голосування за проєкти переважно проводиться онлайн.

Громадяни України можуть активно брати участь на кожному етапі формування бюджету громади (табл.1.1).

Бюджети участі в об'єднаних територіальних громадах відрізняються від державних бюджетів у містах, оскільки мешканців громади хвилюють інші питання, ніж городян[18].

Головним здобутком державного бюджету є зростання громадянської активності українців. Проте є недоліки у реалізації. Зокрема, українці не беруть безпосередньої участі у вирішенні бюджетних питань, а голосують за проекти мешканців, обрані органами місцевого самоврядування.

Таблиця 1.1

Участь громадян у формуванні бюджету громади

Бюджетний цикл	Як взяти участь у формуванні місцевого бюджету
Складання бюджету	На цій стадії загальнодержавні органи подають розрахунки міжбюджетних трансфертів. Місцеві органи влади разом з розпорядниками бюджетних коштів, наприклад, відділ освіти, розробляють та подають бюджетні запити. На основі поданих розрахунків міжбюджетних трансфертів та бюджетних запитів вже відбувається розробка проекту рішення про місцевий бюджет. Підготовлений попередній проект бюджету оприлюднюється на сайті ради.
Розгляд та затвердження бюджету	Попередній проект рішення про бюджет обговорюється та затверджується на засіданні постійної комісії місцевої ради, яка відповідає за питання бюджету. Далі проект рішення передається на розгляд виконавчого комітету, який також повинен його затвердити. Після цього проект бюджету розглядається та затверджується вже на сесії місцевої ради. Рішення про затвердження бюджету приймається не пізніше, ніж 25 грудня. Після прийняття, рішення, сам бюджет, оприлюднюються на сайті ради.
Звітування про виконання бюджету	По завершенню року, для якого виконувався бюджет, розпочинається підготовка звіту про виконання бюджету за рік. Звіт також проходить всю процедуру розгляду та затвердження в усіх інстанціях, яка завершується розглядом та затвердженням рішення місцевою радою. Затверджений звіт оприлюднюється на сайті ради. Окрім того, бюджетне законодавство встановлює обов'язкову вимогу проведення публічного звітування про виконання бюджету. Публічне представлення звіту про виконання бюджету повинно відбутись не пізніше, ніж 15-те березня наступного року. Місцева рада повинна широко анонсувати захід, на якому буде представлятись звіт про виконання бюджету, та запрошувати громадськість відвідати його.
Виконання бюджету	Саме на цьому етапі здійснюються всі витрати та збираються всі податки. Окрім того, протягом виконання бюджету може виникати необхідність внесення змін в нього. Всі зміни проходять окрему процедуру від розгляду бюджетною комісією ради і до затвердження на сесії ради. Окрім того, законодавством встановлено обов'язок щоквартального звітування про виконання бюджету, що також передбачає затвердження квартальних звітів окремими рішеннями ради по завершенню кожного кварталу.

Джерело[12]

Відповідно до пункту 2 статті 1 Положення «Про державний бюджет міста» проекти можуть подавати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають постійний дозвіл на проживання в Україні та на момент проекту досягли 16 років. вік[6].

Документ, який визначає необхідність, доцільність та корисність реалізації у рамках державного бюджету заходів, спрямованих на розвиток м. Українка, називається громадським проектом. Воно може бути ініційоване лише щодо рухомого чи нерухомого майна, нематеріальних активів, послуг та заходів (заходів), які будуть загальнодоступними та безоплатними на всіх стадіях державного бюджету[45].

Також у м. Українка відзначають високий рівень взаємодії відповідних органів виконавчої влади з громадськістю та авторами проектів, що відбувається на всіх етапах виконання Державного бюджету (рис. 1).

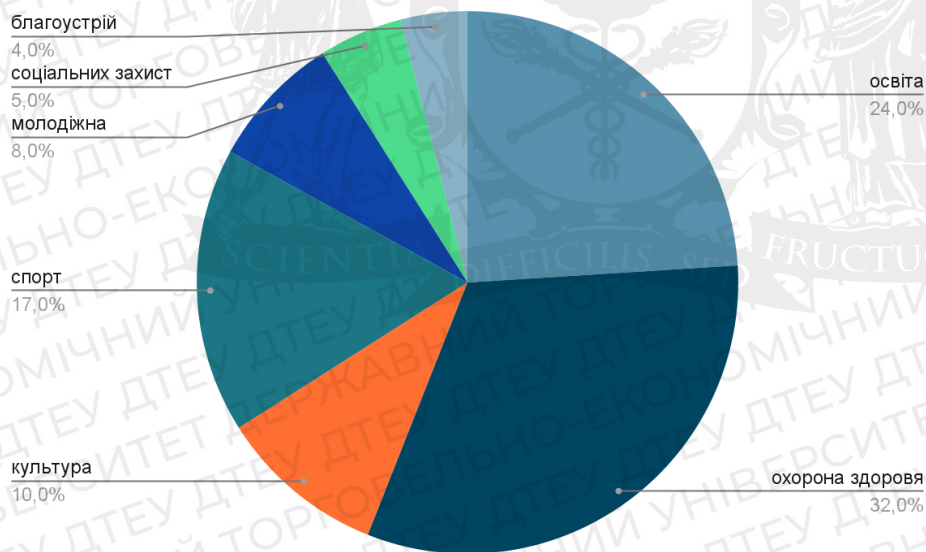

Рис. 1. Обсяг видатків бюджету участі в м. Українка за напрямками у 2021 році [15]

Аналізуючи діаграму можна сказати що на охорону здоров'я було виділено найбільшу частку видатків бюджету участі в м. Українка (32%), освіта (24%), спорт (17%), культура (10%), молодіжна політика (8%), соціальний захист (5%), благоустрій (4%).

У м. Українка громадяни, які пройшли навчання, краще розуміються на підготовці проектів та їх подальшій реалізації. Тому оцінка впливу є важливим компонентом процесу державного бюджету, який допомагає краще проаналізувати проблеми, успіхи, визначити завдання та кроки для наступного циклу[8].

Залучати усі зацікавлені сторони до обговорення та прийняття рішень щодо виконання Державного бюджету, надаючи кожному інформацію про розмір бюджету участі та надаючи можливість надання рекомендацій – це забезпечує прозорість процедури[17].

Глава громади «Бюджет участі» в м. Українка має бути зацікавлений у запровадженні та розвитку Державного бюджету, оскільки низка питань залежить від його прямого регулювання. Державний бюджет також потребує підтримки парламентського корпусу, оскільки остаточне рішення про запровадження пайового бюджету приймає місцева рада.

Перед початком реалізації «Бюджет участі» в м. Українка доцільно обговорити стан інформування та консультування у співтоваристві, оскільки від цього залежить якість процесів участі.

Таблиця 1.2

Тематичний розподіл поданих проектів

Тематика поданих проектів	2019	2020
Освіта	21	25
Охорона здоров'я	17	19
Культура	14	23
Спорт	19	21
Молодіжна політика	15	28
Соціальний захист	23	32
Благоустрій	27	29

Джерело [21]

Дана інформація свідчить про те, що у 2020 році подано проектів більше в порівнянні з 2019 р., що свідчить про громадянську активність мешканців

міста. Найбільше подано проектів за тематиками: спорт, освіта, культура охорона здоров'я[42].

Зауважимо, що у 2019 році та у 2020 році подані проекти поділялись на дві групи: малі та великі проекти.

Згідно параметрів громадського бюджету в м. Українка за 2020 рік великими проектами вважається проект з бюджетом до 2 млн. грн., а малими – до 400 тис. грн.

У 2020 році мінімальна та максимальна вартість малого проекту від 100,0 тис. грн. до 999,0 тис. грн., великого проекту від 1000,0 тис. грн. до 3000,0 тис. грн. З загального обсягу видатків, що планується спрямувати на реалізацію проектів, 40 % спрямовуються на реалізацію малих проектів, 60 % - на реалізацію великих проектів [7].

При ухваленні рішення про запровадження «Бюджет участі» в м. Українка враховувати специфіку громади та можливості місцевого бюджету[9].

Проект спрямований на забезпечення реалізації державної політики прискорення процесів реформування місцевого самоврядування в Україні. В результаті реалізації Проекту буде вивчений і поширений міжнародний та вітчизняний досвід розв'язання проблем місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування отримають доступ до вивчення кращої практики впровадження сучасних інноваційних технологій муніципального управління, зокрема управління малим містом[22].

Реалізація Проекту дасть змогу:

- упорядкувати пошук найкращих моделей муніципального управління;
- уникнути типових помилок в організації управління малим містом;
- узагальнити відомості про позитивні процеси, які відбуваються під час провадження діяльності міських рад та у життєдіяльності територіальних громад;

- підвищити якість життя населення, насамперед шляхом забезпечення високої якості послуг, що надаються органами місцевого самоврядування;
- підвищити ефективність використання бюджетних коштів та інших матеріальних ресурсів за рахунок прийняття оптимальних рішень у рамках удосконаленої системи управління містом;
- підвищити імідж органів місцевого самоврядування шляхом підвищення якості їх управлінської діяльності та рівня задоволення потреб територіальної громади;
- поширити накопичений досвід органів місцевого самоврядування на всій території України, в тому числі із залученням заінтересованих центральних та місцевих органів виконавчої влади, асоціацій органів місцевого самоврядування;
- врахувати результати реалізації Проекту та накопичений досвід під час підготовки відповідних проектів актів законодавства[13].

Перетворення м. Українка у місто - супутник столиці України з високими стандартами життя та якістю послуг, сучасною ефективною системою управління, диверсифікованою економікою та розвинутою індустрією відпочинку, спорту і дозвілля для гостей і його жителів, у місто, що відкрите до співпраці з інвесторами, стане найкращим прикладом для організації муніципального управління в Україні[7].

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПАРТИЦИПАТОРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В М. УКРАЇНКА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ

2.1. Проблеми залучення громадськості до розроблення проєктів «Бюджет участі»

У територіальній громаді м. Українка, працюють висококваліфіковані фахівці, експерти, які згодні допомагати органам місцевого самоврядування у подальшому покращенні життя громади. Шанси на вирішення проблеми зростають, коли люди працюють разом як команда, а не поодиночки. Багато методів залучення громадян дозволяють органам місцевого самоврядування отримувати додаткові ресурси та ефективніше використовувати наявні [12].

Більшість рішень органів місцевого самоврядування стосуються населення району. Якщо люди беруть активну участь у своєму розвитку в цих рішеннях, вони з більшою ймовірністю будуть дотримуватися управлінських рішень і стежити за їх виконанням. Коли громадяни залучені до вирішення проблеми та прийняття рішень, вони стають співучасниками вирішення проблеми. У цьому випадку ймовірність того, що ці громадяни будуть противитися рішенню, набагато менша. І рішення, які приймає місцева влада, швидше за все, будуть більш ефективними. Все це дуже важливо для успішної розробки та реалізації стратегічного плану розвитку єдиної територіальної спільноти[16].

Залучення різних суб'єктів місцевого розвитку в м. Українка до процесу стратегічного планування структурує та організовує місцеве співтовариство. У нових умовах нового бачення сталого розвитку співтовариства позитивні зміни, як життя мешканців співтовариства кардинально змінюються за рахунок заміни системи управління, підвищення економічної конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, ресурсоефективності, узгодження державних, суспільних та ділових інтересів, створення максимальної кількості робочих

місць. Порівняно з періодом до об'єднання, це був реальний крок до подолання такого явища, як недовіра людей до можливості «спільної справи». Усе це вагомий внесок у підвищення ролі людського потенціалу територіальних органів влади[2].

Одна з проблем із реалізацією «Бюджет участі» в м. Українка полягає в тому, що мешканці часто, не усвідомлюючи вартості робіт, становлять неадекватні бюджети проектів, що призводить до їх відхилення і, як наслідок, розчарування активістів, які ініціювали проект. Щоб уникнути цього, бюджетники радять складати інформаційні листи з розрахунками (варто прокласти метр дороги, встановити лавку, посадити дерево тощо) [14].

Бюджет участі, насамперед, це створення майданчика для спілкування мешканців та влади, який дозволить їм більше говорити про розвиток своєї вулиці, мікрорайону, міста, громади, знаходити точки дотику, брати на себе відповідальність за якість свого життя[20].

Залучення громадян до стратегічного планування «Бюджет участі» в м. Українка часто стає ефективним методом пошуку та використання додаткових місцевих ресурсів. Люди різних професій, політичних поглядів, віросповідань пропонували свої вирішення актуальних питань розвитку, зосередивши свої зусилля на прийнятті обґрунтованих рішень щодо пріоритетів та векторів розвитку населених пунктів, в яких вони проживають. Коли люди працюють разом, як команда, а не поодиночці, вони здатні реалізувати все те, що стане новим імпульсом та віхою у розвитку інфраструктури та підвищенні якості життя мешканців об'єднаної територіальної громади [5].

Спільнота м. Українка використовувала комплексний підхід до стратегічного планування, який включав поєднання галузевого, територіального (просторового) та управлінського компонентів. Також враховувалася економічна складова (з огляду на її поточний добробут та існуючі загрози) та її гендерний підхід[15].

Як бачимо, для залучення громадян до «Бюджет участі» в м. Українка існує правова база, згідно з якою можливе запозичення та запровадження

досвіду партисипативного бюджетування. Громадяни мають право брати участь у розподілі певної частки місцевого бюджету. Проте правове поле функціонування державних бюджетів (статутних бюджетів) обмежується положеннями про державний бюджет за розпорядженням голови конкретного міста або рішенням міської/сільської ради[6].

Мета м. Українка в бюджеті участі, згідно з рішенням міськради - розвиток демократичного суспільства та громадянського виховання, покращення діалогу влади та суспільства, створення та підтримання повноцінного суспільного простору, вирішення соціально значущих завдань. активізація мешканців до участі у бюджетному процесі.

Бюджет м. Українка участі складається із п'яти етапів:

1. Інформаційно-рекламна кампанія.
2. Подання проектів громадянами.
3. Перевірка проектів експертами виконкому.
4. Голосування громадян за проекти та підбиття підсумків.
5. Реалізація проектів виконавчим комітетом та оцінка процесу.

Проаналізувавши виконання бюджету участі в м. Українка на різних етапах та виявлено низку проблем, які пропонується вирішити наступним чином[14].

Залучайте спільноту до керування. Впровадження бюджету в м. Українка було ініційовано, а й повністю здійснено органами місцевого самоврядування. Відсутнє відкрите залучення спільноти, активістів, міських ініціатив та громадських організацій у процес реалізації бюджету участі: розробка моделі, нормативної бази, адміністрування, експертиза представлених проектів. Тобто бюджет участі не є повним заходом на всіх етапах[22].

У Польщі та багатьох містах України (наприклад, Черкаси, Полтава, Львів, Житомир та ін.) існують координаційні ради, до складу яких входить рівна кількість працівників органів місцевого самоврядування та цивільних активістів. До компетенції цих рад входить розробка порядку ведення бюджету участі та розробка його нормативної бази, технічний добір та затвердження

результатів експертизи проектів, загальний нагляд за процесом. Створення такої громадської ради зробило б бюджет участі в м. Українка більш прозорим та підвищило б довіру до нього населення[21].

Проведення публічних заходів та дискусій. Згідно з м.Українка положенням про участь у бюджеті, «на початку календарного року в обов'язковому порядку проводяться громадські обговорення пріоритетів розвитку міста та виявлення проблем - тем проектів», але ні таких обговорень, ні рекламних акцій, ні масових заходів у рамках участі у бюджеті 2016 року не проводилося. Навчання та допомога авторам проектів навіть не передбачені.

З одного боку, необхідно проводити громадські обговорення проблем розвитку міста та пріоритетів міського бюджету загалом, виносити на громадське обговорення проект міського бюджету та змін до нього, звіти про виконання бюджету. З іншого боку, потрібне громадське обговорення в рамках бюджету участі. Предметом таких обговорень мають бути процедури та правила проведення та розмір бюджету участі, пріоритетні напрямки проектів, самі проекти. Голосування – це лише один із способів громадянської участі, який, незважаючи на свої переваги, має суттєві недоліки. У Бразилії, де існує бюджет участі, це набуває форми публічних обговорень, а не онлайн-голосування. Метою участі бюджету, згідно з Програмою, є «встановлення системного діалогу» між органами місцевого самоврядування та мешканцями в м. Українка. Інтернет-голосування – це не зовсім діалог. Натомість кращою формою діалогу є живе спілкування, яке можливе лише під час публічних заходів[39].

Варто провести тренінги та навчання до початку етапу подання проекту. Це приверне більше проектів, спонукає до участі потенційних авторів, а також дозволить уникнути можливих непорозумінь, які можуть стати на заваді участі. Пересічні громадяни часто не мають необхідних технічних знань, не знають вартості матеріалів і робіт, правових умов і обмежень. Офіс підтримки проектів міг би полегшити завдання авторів проектів та збільшити кількість залучених громадян та кількість представлених проектів[23].

Найкраще поспілкуватися з авторами проекту. Відповідно до Положення, експертизу проектів здійснює експертна група спеціалістів виконавчих органів міської ради, що створюється рішенням виконкому. Правила забороняють будь-які зміни проектів без згоди авторів. Проте у 2021 році до проектів було внесено суттєві зміни без погодження з автором, у тому числі зміни назви та обсягу проекту. Автори проектів скаржилися на непорозуміння та проблеми у спілкуванні з представниками виконкому, які розпоряджаються бюджетом участі.

Тому будь-які зміни у проектах насамперед необхідно узгоджувати з авторами. Порухення цього правила є неприпустимим, оскільки підриває довіру до бюджету участі. По-друге, необхідно покращити комунікацію з авторами на етапі реалізації проекту[37].

Залучати потрібно групи. Повнолітні працездатні громадяни України віком від 18 років, офіційно зареєстровані в м. Українка, мають право подавати проекти та голосувати за них. Так, з бюджету участі виключаються діти до 18 років, ВПО та інші жителі м. Українка які не прописані у місті. Бюджет участі у 2021 р. використовувався переважно представниками міських політичних еліт, котрі ще могли лобіювати свої інтереси. Натомість не було вжито жодних спеціальних заходів щодо залучення груп жителів, традиційно виключених із бюджетного процесу [21].

Однією з основних цілей організаторів пайової участі за межами України є залучення до бюджетного процесу нових, дискримінованих груп, які раніше не мали доступу до бюджету та можливості лобіювати свої інтереси через певні бар'єри. Необхідно вжити заходів для подолання цих бар'єрів та залучення соціально вразливих груп та меншин, жінок, молоді, дітей, людей похилого віку, малозабезпечених та безробітних. Це знижує нерівність та соціальну напруженість у суспільстві. Для цих груп можна проводити спеціальні заходи, робити їм таргетовану рекламу бюджету участі, надавати допомогу у розвитку проекту. Необхідно також подолати прямі обмеження щодо участі певних груп людей. Наприклад, в одному українському місті віковий ценз було знижено до 16 років, а в іншому право голосу було надано ВПО.

Розширити можливості голосування. Положення передбачає голосування за проекти через сайт бюджету участі, або в Інтернеті, або на виборчих дільницях, де можна отримати список проектів та проголосувати за один із них. Стаціонарних виборчих дільниць у 2021 році не було. Голосування в Інтернеті проводилося за допомогою складних систем ідентифікації, що було бар'єром для багатьох городян. В результаті в голосуванні взяло участь 2089 осіб, що становить 0,83% населення, менше від планового (1%).

Люди похилого віку, малозабезпечені люди часто не мають доступу до комп'ютерів або смартфонів або не вміють ними користуватися. Великий відсоток людей не має BankID, електронного цифрового підпису або інших засобів онлайн-ідентифікації, що виключає їх з бюджету участі. Створення стаціонарних виборчих дільниць привабить цих людей[14].

Звітності щодо реалізації проектів недостатньо для того, щоб постійно вдосконалювати бюджет участі та враховувати досвід попередніх років. Весь процес має бути оцінений: від інформації, подання проекту до перевірки, голосування та реалізації. Для об'єктивності процесу необхідно залучення всіх учасників бюджету участі, проведення з ними зустрічей та обговорення процесу виконання бюджету наприкінці року. На кожному етапі необхідно встановити чіткі кількісні показники та зібрати відгуки учасників на кожному етапі бюджету участі [16].

Працювати варто ретельніше над бюджетом участі. Якщо партисипативний бюджет є інструментом встановлення діалогу між органами місцевого самоврядування та суспільством, то, як будь-який інший діалог, він неможливий без довіри сторін. Основою довіри є сумлінне виконання взятих він зобов'язань. Це означає, що порушення прийнятих рішень є неприпустимим. Прийняті Положення та Програма мають бути реалізовані, навіть якщо вони недосконалі та потребують доопрацювання, уточнення та обліку досвіду, отриманого у 2021 році.

2.2. Розроблення комплексу заходів щодо залучення Української міської громади до «Бюджету участі»

Безумовно, запровадження партисипативного бюджетування в Україні має суттєві переваги, зокрема, сприяє прозорості бюджетного процесу загалом, а, отже, зниженню корупції при витраченні бюджетних коштів, підвищенні активності населення, підвищенні інформованості місцевого самоврядування, підвищити довіру між державою та суспільством, що дозволяє успішно реалізовувати спільні програми та проекти розвитку спільнот[38]. Запровадження партисипативного бюджетування у «Бюджет участі» в м. Українка може стати дієвим інструментом вирішення проблеми, що виникає у кожному другому співтоваристві, - реального, а не формального об'єднання спільнот, створення конструктивного діалогу між усіма жителями, розвитку вміння компроміс. спірних питань та формування у кожного члена спільноти почуття спільності та відповідальності за те, що відбувається у співтоваристві[24].

Загалом партиципаторне бюджетування здатне підняти демократичне управління в м. Українка на якісно новий рівень[30].

Однак у цьому є деякі ризики. Насамперед, це непрозорість реалізації та низька мотивація влади. Без політичної волі, особливо на початковому етапі, впровадження партисипативного бюджету приречений на провал. Місцева влада часто не хоче морочитися, вважаючи, що їм видніше, що робити і як витрачати бюджетні кошти[18].

Але переваги, що надаються партиципативним бюджетуванням при належній реалізації, а саме: підтримка дій уряду, підвищення задоволеності місцевим самоврядуванням внаслідок більшої поінформованості громадян та відчуття себе партнерами, підвищення довіри до уряду, уникнення соціальних конфліктів, можливість швидкого отримання інформації про проблеми, що виникають, та їх конструктивне Рішення, безумовно, варто звернути увагу на цей інструмент прямої демократії. За недотримання принципу прозорості ідея

пайового бюджету повністю нівелюється. Недовіра до уряду зростає, а сам пайовий бюджет сприймається як чергова гра на демократію.

Ще один ризик - копіювання досвіду інших спільнот без урахування місцевих особливостей. Як зазначалося вище, бюджет не має чітких правил. Є різні моделі. Наприклад, у Порту-Алегрі бюджет участі ґрунтується на кількох ключових принципах: жителі беруть участь у складанні бюджету, обираючи проекти на районних та тематичних зустрічах; рішення жителів немає обов'язкової юридичної сили до прийняття проекту бюджету участі, створеного жителями[44].

Він має бути представлений голові та схвалений місцевою радою. Процес впровадження партисипаторного бюджету складався з наступних етапів: освітній та інформаційний, обговорення актуальних проблем мешканцями та створення інвестиційних пропозицій, розробка проекту бюджету[12].

В Україні в основному запроваджується польська модель, згідно з якою проекти, представлені громадянами, перевіряються чиновниками міськради, які відповідають за цю сферу.

Проекти «Бюджет участі» в м. Українка повинні відповідати наступним критеріям: перебувати у компетенції міста, а також відповідати місцевим стратегіям та програмам, бути загальнодоступними, реалізовуватися протягом року, укладатися до бюджету в межах заявленої суми, реалізовуватись на території, що належить місту. Якщо це приватна територія, вона має дозвіл від приватної особи. Проект, який не відповідає вимогам, відхиляється. Відхилення проекту може бути оскаржене, а також може бути доопрацьовано відповідно до зауважень працівників міськради[31].

На місцевому рівні рішеннями ради затверджується лише Положення про бюджет участі. Кожна спільнота реалізує її самостійно, розробляючи свої правила та документальні форми[13].

До речі, він має як плюси, так і мінуси. З одного боку, можна створити свій унікальний інструмент, який враховуватиме всі місцеві особливості, відповідатиме пріоритетам та допомагатиме вирішувати проблеми вашої

спільноти. З іншого боку, за відсутності досвіду без чітких інструкцій можна легко помилитися[29].

В м. Українка розвиток громадянського суспільства неможливий без широкого залучення молоді до вирішення соціальних проблем, формування власної громадянської позиції, внутрішньої потреби у громадянській активності[43].

Якщо розглядати Державний бюджет як дорадчий процес спільного обговорення та прийняття рішень, то пропонуємо організаторам звернути увагу на цей етап з точки зору створення простору для визначення жителями пріоритетів та спільної підготовки проектів. Хорошою практикою є проведення форумів та марафонів із написання проектів на початку етапу подачі проекту[9].

Основними компонентами цих заходів є:

- 1) визначення потреб різних індивідів та соціальних груп;
- 2) підготовка карти потреб спільноти;
- 3) поділ учасників на групи та визначення пріоритетних ідей для підготовки проекту;
- 4) консультування з представниками органів місцевого самоврядування щодо написання проекту;
- 5) презентація, обговорення та доповнення реалізація проекту[39].

Державний бюджет, щоб уникнути дублювання ідентичних чи взаємовиключних. На даному етапі доцільно ознайомити мешканців із загальними механізмами формування бюджету громади та напрямками використання бюджетних коштів[37].

«Бюджет участі» в м. Українка потрібен не лише для перемоги проектів, а й для діагностики території, соціальних потреб мешканців. Бюджет участі є свого роду барометром, який відбиває потреби жителів, куди органи місцевого самоврядування можуть реагувати, використовуючи їх задля планування дій у найближчі роки[28].

Стадію подачі проектів необхідно обговорити від початку їхньої подачі до кінця. Під час подання проекту автори повинні мати можливість дізнатися, які проекти були представлені раніше. Також необхідно передбачити механізм, що дозволяє виявляти проекти, які необхідно реалізувати у сфері, щоб уникнути конфлікту інтересів. Для цього влада повинна ініціювати діалог між авторами проектів та надавати інформаційну та організаційну підтримку. Це буде додатковим елементом обговорення та допоможе досягти суспільного консенсусу[9].

На початку необхідно роз'яснити мешканцям в м. Українка, що перевірка проектів здійснюється на основі об'єктивності на основі чітких критеріїв, таких як: відповідність до законодавства, технічна та фінансова можливість, реалізація протягом одного календарного року, технологічна завершеність тощо. На даному етапі неможливе суб'єктивне розподілення проектів на «хороші» та «погані»[25].

Важливим аспектом цього етапу є спілкування з авторами проектів під час аналізу та врахування їх думок та побажань; автори проектів повинні мати можливість уточнювати та покращувати свої проекти[36].

Хорошою практикою є залучення різних спеціалістів та зацікавлених сторін, чий інтереси мають відношення до проекту.

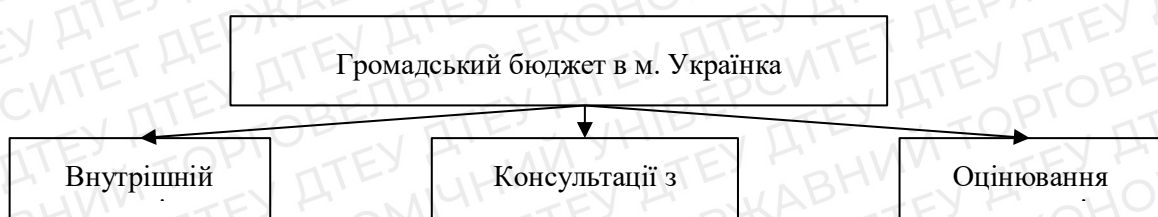

Рис 2.1. Комплекс заходів розроблення бюджету участі в м. Українка.
Джерело [13]

Сьогодні зростає значення університетів та професійно-технічних училищ в інноваційному розвитку як країни загалом, так і міст зокрема. Саме вищі навчальні заклади створюють особливу атмосферу, наповнюють міську спільноту культурою, прагненням до здобуття нових знань, інноваціями та

творчістю. На наш погляд, студентська та педагогічна спільноти утворюють творчий клас, що створює особливий попит на міське середовище. Саме молодь має впливати на життя мікросупільства, задовольняти власні потреби та інтереси[10].

Залучення громадян до місцевого самоврядування може відбуватися різними формами і методами. Відповідно до обраних форм і методів залучення визначається рівень залучення громадян. У свою чергу, роль громадян у процесі прийняття рішень, що визначають розвиток їхньої громади, залежить від рівня залучення громадян до місцевого самоврядування. вибір бути спостерігачем за цими процесами або повністю відмежуватися від свідомого впливу на розвиток міста. Для формування у мешканців відчуття справжніх творців майбутнього самоврядної територіальної громади, перетворення їх у прозументи, необхідно перейти на 4-й рівень залучення громадян. Однак, без забезпечення попередніх не можна відразу перейти на вищий рівень залучення громадян до місцевого самоврядування. Діалог неможливий без обміну інформацією між владою та громадою. Партнерство з громадою неможливе без попередньо налагодженого діалогу з нею[3].

Спосіб залучення громади до прийняття управлінських рішень залежить від проблеми, яку потрібно вирішити, уподобань місцевої влади та є відображенням професіоналізму громадських організацій, зацікавлених у залученні громадян та сприянні розвитку громади. Вибір методу також залежатиме від рівня залучення громадян до місцевого самоврядування. Широко поширений такий поділ способів залучення громадян[35]:

I рівень. Надання інформації: теле- чи радіоінтерв'ю, висвітлення засідань уряду пресою, регулярна програма чи серія публікацій у ЗМІ, висвітлення в ЗМІ управлінських послуг для громадян, рекламні матеріали, інформаційні пакети для преси, прес-релізи, прес-конференції, інформаційні бюлетені, брошури, плакати та інформаційні щити, настінна преса та виставки друкованої продукції, читальні зали, місцеві архіви, довідково-інформаційний центр, центр розповсюдження офіційних бланків та інструкцій, інформаційні листи, урочисті

заходи, місцеве кабельне телебачення та відео продукти, служба зв'язків з громадськістю, власний веб-сайт[27].

II рівень. Інформаційне спілкування з громадянами: протести та непокора та робота з мітингувальниками, контакти, робота в гуртках, суботні сніданки, бізнес-ланчі з активом громадських груп або їх керівників, обговорення питань у групах, залучення громадських організацій, газетні купони з запитаннями, «Гарячі лінії», скринька для пропозицій, спеціальні листівки з запитаннями, години прийому громадян для консультацій, опитування громадської думки; «Груповий портрет» громади, громадські слухання, телефонні опитування, дні відкритих дверей, гаряча лінія для скаржників, уповноважених з розгляду скарг громадян, громадські збори у вузькому колі, громадські дебати[26].

III рівень. Діалог із громадою: омбудсмени, асоціації сусідів, наставництво лідерів громад, спільне планування дій, участь громадян у самоврядуванні, відкриті заходи щодо прийняття рішень, спільні формальні дискусії.

Рівень IV. Партнерство з громадою: Спільна відповідальність: консультативні комісії, комітети та ради; наглядові комісії, комітети та ради; профільні комісії, комітети та ради; комісії, комітети та ради з контрольними повноваженнями; комісії, комітети та ради з правових питань; змішані комісії, комітети та ради; консультаційні послуги експертів; спеціальна робоча група або комісія[42].

V рівень. Державне управління: Пряма демократія: загальні збори громадян, референдум.

Той чи інший спосіб вибирається залежно від конкретного етапу підготовки рішення до прийняття. Важливо гарантувати громадянам можливість[34]:

- висловлюватись;
- взаємодіяти з органами місцевого самоврядування та іншими громадянами;
- брати участь у формуванні підходів;

- долучатися до розробки плану дій або рішення.

Студентські команди в м. Українка не лише подають проекти, але й займаються слідкуванням за дотриманням положення про громадський бюджет та чесної гри, захистом інтересів небайдужим мешканців, вирішенням конфліктів та спірних питань, а також вносять правки до положення враховуючи власний досвід в громадському бюджеті шляхом участі представників студентства у громадській бюджетній комісії. Тобто студентські команди не лише подають проекти та реалізуючи їх роблять місто краще. Вони ще й активно допомагають розвивати механізми громадського бюджету м. Українка[33].

Враховуючи, що проекти громадського бюджету м. Українка реалізуються на територіях комунальної форми власності, а університети – це території державної форми власності, то в м. Українка знайшли механізм, як втілювати такі проекти в життя. Студентські проекти, якщо реалізація планується на території державної власності повинні відповідати двом умовам. По-перше, бути загальнодоступними для всіх мешканців та надати при реєстрації проекту гарантійний лист від ректора, в якому й зазначається, що університет бере зобов'язання забезпечити загальнодоступність у разі перемоги. По-друге, бюджет проекту включає лише такі речі, які можливо інвентаризувати та забороняється включати в проект ремонтні роботи. Після завершення голосування та у разі перемоги розпорядник бюджетних коштів готує проект рішення міської ради про передачу обладнання у безоплатне користування і у разі позитивного голосування депутатів міської ради студентський проект на територіях державної форми власності може бути реалізований[6].

Участь студентів в м. Українка в громадському бюджеті найкраща можливість на власному досвіді відчути, що таке громадський активізм, саме цей досвід ми пропонуємо використовувати для залучення молоді до бюджету участі[32].

Студентство створює імпульс до розвитку нових сервісів і економіки міста в цілому. Заклади вищої освіти є драйверами розвитку міста. Подібна практика посилює можливість виховання в молоді громадської свідомості. Результатом є збільшення активності серед молоді та поява нових лідерів. На нашу думку, впровадження досвіду студентських спільнот в громадському бюджеті є перспективним розвитком громадянської активності молоді[41].

Партиципаторне бюджетування, громадський бюджет чи бюджет участі швидко розвивається в Україні. Різноманітних процесів, питань та великої кількості інформації стає все більше, а також з'являються проблеми з керованістю процесів. Великі досягнення громадського бюджету в різних містах відбуваються не завдяки правильно налаштованій системі, а всупереч.

Мешканці та посадові особи органів місцевого самоврядування, які займаються удосконаленням механізмів, розвитком та популяризацією громадського бюджету працюють на волонтерських засадах та понаднормово. Не працює соціальний ліфт, успішний лідер команди, який знає як робити свій район краще втрачає довіру до влади через те, що нічого не вирішується, бо є занадто велика бюрократія в процесах або звичайне небажання займатися проектами громадського бюджету[40].

Так, звичайно, в кожному місті є різні варіанти, які виправляють ті або інші проблемні моменти, але ми вважаємо, що всі питання організації та супроводження громадського бюджету потрібно вирішувати комплексно. На нашу думку, вирішити ці та інші питання допоможе створення проектного офісу розвитку е-демократії в містах, зокрема в питанні громадського бюджету. Проектний офіс – це специфічна організаційна структура, яка забезпечує ефективне управління та супроводження процесів громадського бюджету. Проектний офіс є центром, який може створити ефективну комунікацію між громадою та владою за допомогою інструментів електронної демократії[4].

Працівники проектного офісу будуть займатися лише процесами, які пов'язані з громадським бюджетом. Наприклад, в положенні про громадський

бюджет м. Українка функціонування такого офісу зазначене. Згідно положення про громадський бюджет в м. Українка проектний офіс з розвитку е-демократії - орган, що здійснює організаційне, експертно-аналітичне, правове, інформаційне, консультаційне забезпечення діяльності в м. Українка Громадської бюджетної комісії, Міської робочої групи, районних робочих груп, розпорядників бюджетних коштів, команд, партнерів та спонсорів, адміністраторів/модераторів електронної системи [43].

Мета діяльності проектного офісу в м. Українка створити ефективну комунікацію та співпрацю громади та влади. Функції діяльності проектного офісу громадського бюджету є: інформаційно-комунікаційна, аналітична, освітня, організаційний розвиток, консультування та консолідація громади та влади, ІТ - технології. Також це консультації з представниками влади з метою збору бюджетних запитів чи проєктів, які можна реалізувати для покращення міста. Аналізуючи всі ці речі проектний офіс може радити, як змінити місцеві програми, щоб задовольнити потреби мешканців в м. Українка.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, з проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки.

1. «Бюджет участі» в м. Українка дає змогу привернути увагу до актуальних проблем спільноти та шляхи їх вирішення, налагодити ефективну співпрацю між громадянами та органами місцевого самоврядування, сприяє самоорганізації мешканців спільноти. В економічну сферу ми включаємо показники, що дозволяють проводити більш виважену економічну політику та позитивно впливають на розвиток інфраструктури. Оцінка впливу на політичне життя спільноти допомагає досліджувати трансформацію політичної культури суспільства, зростання соціальної мобільності, прозорість державних органів та якість виконання суспільних завдань. Державний бюджет сприяє формуванню лідерів на місцевому рівні та створює нові можливості для активістів, ініціативних груп, організацій громадянського суспільства, а організація процесу органами місцевого самоврядування дає нові компетенції та навички та підвищує кваліфікацію державних службовців. Таким чином, бюджет участі дозволяє більш оперативно реагувати на найгостріші проблеми у житті міста, а поступове підвищення відкритості уряду та контролю за виконанням бюджету суспільством знижує корупційні ризики. Соціальна згуртованість та інтеграція різних соціальних груп у соціальний простір спільноти є основними критеріями оцінки впливу у соціальній сфері. Державний бюджет дозволив раніше незнайомим людям об'єднатися навколо своїх ідей та інтересів, які вони вважають пріоритетними, що сформувало активне суспільство у місті, діалог та співпрацю між спільнотою та місцевою владою.

2. Соціальна згуртованість та інтеграція різних соціальних груп у соціальний простір спільноти є основними критеріями оцінки впливу у соціальній сфері. Державний бюджет дозволив раніше незнайомим людям об'єднатися навколо своїх ідей та інтересів, які вони вважають пріоритетними, що сформувало активне суспільство у місті, діалог та співпрацю між спільнотою та місцевою владою.

Реалізація бюджету громадської участі включає такі етапи: підготовчий етап, інформаційно-освітня кампанія, обговорення, підготовка та подання проєктів, перевірка проєктів, відбір проєктів, реалізація проєктів, оцінка та вдосконалення.

Загальна вимога до проєктів полягає у тому, що проєкт має бути реалізований протягом одного календарного року на землях відповідної територіальної громади, перебувати у компетенції органів місцевого самоврядування. Проєкт має відповідати законодавству України, затвердженій містобудівній документації та чинним міським програмам. Сфера діяльності громадська. Вартість проєкту не перевищує витрат на утримання та впровадження. Голосування за проєкти переважно проводиться онлайн.

2. Однією з основних цілей організаторів пайової участі за межами України є залучення до бюджетного процесу нових, дискримінованих груп, які раніше не мали доступу до бюджету та можливості лобіювати свої інтереси через певні бар'єри. Необхідно вжити заходів для подолання цих бар'єрів та залучення соціально вразливих груп та меншин, жінок, молоді, дітей, людей похилого віку, малозабезпечених та безробітних. Це знижує нерівність та соціальну напруженість у суспільстві. Для цих груп можна проводити спеціальні заходи, робити їм таргетовану рекламу бюджету участі, надавати допомогу у розвитку проєкту. Необхідно також подолати прямі обмеження щодо участі певних груп людей. Наприклад, в одному українському місті віковий ценз було знижено до 16 років, а в іншому право голосу було надано ВПО. Розширити можливості голосування. Положення передбачає голосування за проєкти через сайт бюджету участі, або в Інтернеті, або на виборчих дільницях, де можна отримати список проєктів та проголосувати за один із них. Стаціонарних виборчих дільниць у 2021 році не було. Голосування в Інтернеті проводилося за допомогою складних систем ідентифікації, що було бар'єром для багатьох городян. В результаті в голосуванні взяло участь 2089 осіб, що становить 0,83% населення, менше від планового (1%). Люди похилого віку, малозабезпечені люди часто не мають доступу до комп'ютерів або смартфонів

або не вміють ними користуватися. Великий відсоток людей не має BankID, електронного цифрового підпису або інших засобів онлайн-ідентифікації, що виключає їх з бюджету участі. Створення стаціонарних виборчих дільниць привабить цих людей. Звітності щодо реалізації проектів недостатньо для того, щоб постійно вдосконалювати бюджет участі та враховувати досвід попередніх років. Весь процес має бути оцінений: від інформації, подання проекту до перевірки, голосування та реалізації. Для об'єктивності процесу необхідно залучення всіх учасників бюджету участі, проведення з ними зустрічей та обговорення процесу виконання бюджету наприкінці року. На кожному етапі необхідно встановити чіткі кількісні показники та зібрати відгуки учасників на кожному етапі бюджету участі.

3. Залучення громадян до місцевого самоврядування може відбуватися різними формами і методами. Відповідно до обраних форм і методів залучення визначається рівень залучення громадян. У свою чергу, роль громадян у процесі прийняття рішень, що визначають розвиток їхньої громади, залежить від рівня залучення громадян до місцевого самоврядування. вибір бути спостерігачем за цими процесами або повністю відмежуватися від свідомого впливу на розвиток міста. Для формування у мешканців відчуття справжніх творців майбутньої самоврядної територіальної громади, перетворення їх у прозументи, необхідно перейти на 4-й рівень залучення громадян. Однак, без забезпечення попередніх не можна відразу перейти на вищий рівень залучення громадян до місцевого самоврядування. Діалог неможливий без обміну інформацією між владою та громадою. Партнерство з громадою неможливе без попередньо налагодженого діалогу з нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакуменко В., Попов С. Парадигма інноваційного розвитку суспільства: сучасні концепції реформування публічного управління Ефективність державного управління. 2017. №43
URL:http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_43/fail/4.pdf
2. Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу. Демократія : антологія. Київ: Смолоскип, 2019. С. 254–262.
3. Белец Ж.А. Партиципаторне бюджетування як інноваційний демократичний інструмент участі громадян в управлінні справами територіальних громад. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2019. №1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2016_1/19.pdf
4. Бліщук К. Нові підходи в управлінні публічними фінансами. Ефективність державного управління. 2020. Вип.1(50) Ч2. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_50/fail/26.pdf
5. Бортніков В. І. Політична участь і демократія: українські реалії: монографія/ В.І. Бортніков. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. Держ. Ун-ту ім. Лесі Українки, 2020.– 524с.
6. Бугай Т.В. Бюджетний процес в Україні: теоретичний аспект. Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. URL: <http://global-national.in.ua>
7. Булеца Н. В. Особливості процесу партисипативного бюджетування в Україні. Причорноморські економічні студії. Вип. 8. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_8_31
8. Бюджет участі в містах України: регіональний розріз Громадський простір: веб-сайт. URL:<https://www.prostir.ua/?news=byudzhet-uchasti-v-mistah-ukrajiny-rehionalnyj-rozriz>
9. Бюджетний кодекс України. Закон України від 06 лютого 2020 року № 2456-VI.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

10. Бюджет участі: історія і польський досвід. Платформа розвитку міст: веб-сайт. URL: <http://urbanua.Org/dosvid/zakordonni-pryklady/141>
11. Василик О.Д. Бюджетна система України: підручник. Київ.: Центр навчальної літератури, 2021. – 544 с.
12. Вільна енциклопедія. Вікіпедія: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Партиципаторний_бюджет
13. Вінниченко Н.В. Система управління бюджетом: наукові основи, сучасні тенденції, світовий досвід: монографія. Суми. СДУ. 2017 URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/67805/1/Vynnychenko_upravlinnia.pdf
14. Власенко С. Оптимізаційні напрямки демократизації державного управління України. Ефективність державного управління. 2019. Вип.3(48) Ч2. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_48/fail/35.pdf
15. Впровадження та удосконалення Громадського бюджету – практичні рекомендації: посібник URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/PB_Guide.pdf
16. Впровадження та вдосконалення Громадської моделі бюджету участі на місцевому рівні: навчальний методичний посібник. URL: https://drive.google.com/file/d/1HYI8HKLfWBJtnyF5h_Ab5bTvM5wZJ8gg/view
17. Глущенко Ю.А. Партиципаторний бюджет як інноваційний інструмент управління на місцевому рівні. Вісник НАДУ при Президентові України : зб. наук. праць. Київ, 2017 URL:: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/793>
18. Громадський бюджет міста Черкаси. Черкаси офіційний портал міської ради., міського голови: веб-сайт. URL: <http://chmr.gov.ua/ua/news.php?s=34&s1=375>

- 19.Громадський бюджет в Чернігові – перші кроки і перший досвід (м. Чернігів). Громадські ініціативи: веб-сайт. URL: <http://ngonetwork.org.ua/gromadskyj-byudzheth-v-chernigovi-persh/>
- 20.Деніс О.В. Проблеми правового регулювання партиципаторних (громадських) бюджетів в Україні. Правові новели. 2018. №4. URL: http://www.legalnovels.in.ua/journal/4_2018/25.pdf
- 21.Дем'янишин В.Г. Концептуальні засади бюджетного процесу в Україні.Финансы, учет, банки. 2019. № 13. – С. 30-37.
- 22.Державне управління та адміністративне право в сучасній Україні: актуальні проблеми реформування /за ред.: В. Б. Авер'янов, І. Б. Коліушко; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. - Київ, 2018. - 50 с.
- 23.Длугопольський О.В. Теорія економіки державного сектора: навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2018.488 с.
- 24.Дорош Б. Й. Моделі застосування бюджету участі: європейський досвід і перспективи застосування в Україні. Бізнес Інформ. 2019. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_2_10
- 25.Досвід громадських бюджетів ОТГ Чернігівщини: від перших спроб до системної діяльності. Громадські ініціативи: веб-сайт. URL::<http://ngonetwork.org.ua/dosvid-gromadskyh-byudzhethiv-otg-chernigivshhyny-vid-persh-yh-sprob-do-systemnoyi-diyalnosti/>
- 26.Дяченко С.А. Партиципативний бюджет як інструмент підвищення ефективності управління місцевими фінансами України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. Том 30 (69) № 1 URL:<https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/7.pdf>
- 27..Економічна природа бюджету. Finalearn Фінансова аналітика: веб-сайт. URL:<http://www.finalearn.com/lifers-823-1.html>
- 28.Енциклопедичний словник з державного управління /уклад.: Ю.П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. – Київ: НАДУ, 2019. – 820 с.

29. Єгоричева С.Б. Бюджет участі як інструмент демократизації бюджетного процесу. Публічне управління в умовах інституційних змін: колективна монографія. Київ, 2018. С. 171-187. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/6982>
30. Ємельянова А., Лобойко С., Літвінова К. Стан впровадження громадського бюджету (бюджету участі) у містах України. Аналітична записка URL: <https://cid.center/1059250720-2/>
31. Єфименко Т. І. Концептуальні засади подальшого розвитку системи управління державними фінансами / Економіка України. 2017. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2017_3_2.
32. Індекс прозорості місцевих бюджетів 2018. Міста. «Громадське партнерство «За прозорі міста»: веб-сайт. URL: http://probudget.org.ua/db_pic/images/files/file_1550661397.7869.pdf
33. Індекс прозорості місцевих бюджетів 2018. ОТГ «Громадське партнерство «За прозорі міста»: веб-сайт. URL: http://probudget.org.ua/db_pic/images/files/file_1550661478.2136.pdf
34. Інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет» веб-сайт. URL: <https://edata.gov.ua/>
35. Іщейкін К. Є. Політико-правові засади бюджету участі в системі демократичних практик: світовий досвід і Україна: монографія. Київ. Юридична думка. 2018. URL: http://idpnan.org.ua/files/2018/ishcheykin-k.e.-politiko-pravovi-zasadi-byudjetu-uchasti-v-sistemi-demokraticnih-praktik-_svitoviy-dosvid-i-ukrayina_-_d_.pdf
36. Іщейкін К. Є. Класифікація моделей бюджету участі. Гілея. 2018. Вип. 123. С. 302–304.
37. Іщейкін К. Є. Консультаційна модель бюджету участі в Україні: переваги і недоліки. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2018. №1. Р. 158–162.
38. Іщейкін К. Є. Моделі бюджету участі в Україні: особливості і недоліки. Гілея. 2017. Вип. 128. С. 317–320.

- 39.Кириленко О. Демократизація участі громадян у регіональному управлінні /О. Кириленко, О. Кириленко. Журнал європейської економіки. 2018. Т. 15, № 1. – С. 121-138.
- 40.Коліушко І.Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні: монографія. Київ. Факт. 2019. URL: <https://www.twirpx.com/file/581289/>
- 41.Конституція України: Закон України від 01.01.2020 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4586>
- 42.Корецька С.О. Аналіз категоріального апарату публічних фінансів. Інвестиції: практика та досвід. 2011. №19 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_19_9
- 43.Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій. Економіка та держава. 2018. № 6 URL:: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2016/15.pdf
- 44.Лобойко С. Яка модель громадського бюджету потрібна Україні? URL: https://drive.google.com/file/d/15FIImKDZ9YH3ecmoKiJULDz0wTjEp7q6/_view
- 45.Місцеві фінанси: підручник /О.Р.Квасовський, А.В.Лучка, Б.С.Малиняк та ін.; за ред. О.П. Кириленко Київ: Знання, 2018. 677 с.

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу
студентки 4 курсу ФЕМП КНТЕУ освітнього ступеня бакалавр
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне управління та адміністрування»
Ященко Катерини Михайлівни
на тему «Громадський бюджет як інструмент демократичного залучення
громад»

Представлена на рецензування випускна кваліфікаційна робота носить актуальний характер, вирізняється своєчасністю, оскільки присвячена питанням залучення громад до участі у розробленні громадського бюджету. Роботу виконано на прикладі Української міської ради.

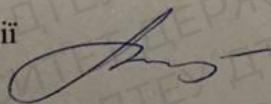
Метою дослідження є розроблення комплексу заходів щодо залучення Української міської громади до «Бюджету участі». Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел.

У першому розділі оцінено ефективність реалізації проектів «Бюджету участі» в м. Українка. У другому розділі визначено проблеми залучення громадськості до розроблення проектів «Бюджету участі» та розроблено комплекс заходів щодо залучення Української міської громади до «Бюджету участі». Автором доведено необхідність та перспективність залучення Української міської громади до «Бюджету участі».

Зміст та структура випускної кваліфікаційної роботи відповідають вимогам, які висуваються до робіт на здобуття освітнього ступеня «бакалавр», усі розділи виконано з дотриманням діючих стандартів.

У цілому, випускна кваліфікаційна робота відповідає вимогам, виконана у повному обсязі та може бути допущена до захисту.

Рецензент
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії
та конкурентної політики ДТЕУ

В.В. Хрустальова

Згода

Я, Яценюк Катерина Михайлівна, щиро застерігаю, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему "Трейдерський податок як інструмент демократизації зовнішніх відносин" несути повну відповідальність за достовірність, точність та повноту переданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком витягів, коли робився налет на підтвердження в пресі. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної інформації або інформації для службового користування. Щиро застерігаю, що жодна частина цієї роботи не була скопійована ніяким чином.

Я даю роз'яснення те, що моя робота буде копіюватися в інституційній репозиторії Державного торговельно-економічного університету і зберігатися в базі даних для майбутньої перевірки магіансу.

06.06.2022 року
Яценюк К.М.

Завідувачу кафедрі
публічного управління та адміністрування
Новіковій Н.П.

Завва

Я, Лизенок Катерина Михайлівна, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у подальшій випускній кваліфікаційній роботі на тему "Тришарсовий бюджет як інструмент демократичного залучення громадян" не містяться елементів акрадісного плагіату. У випадках використання прийнятих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані в робітці посилання.

Робота для перевірки надіслана у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія має робочий ідентифікатор з друкованою.

06.06.2022 року

